

Vaccin Ook als het er is, blijven maatregelen nodig

Wie, wanneer, en is het veilig?

Mogelijk nog vóór de kerst wordt een eerste coronavaccin goedgekeurd. Hoe effectief zal het zijn en hoe verloopt de introductie? Een vooruitblik aan de hand van acht vragen.

Jop van Kempen
Bas Soetenhorst
AMSTERDAM

1. Over welke vaccins gaat het?

Er zijn meer dan honderd coronavaccins in ontwikkeling. Er is een kopgroep van elf, die nu al wordt getest op tienduizenden mensen; de lakmoesproef of het middel effectief en veilig is. Binnen de kopgroep maken twee vaccins de grootste kans om in Nederland als eerste over de streep te komen: het 'Oxfordvaccin', bedacht aan de universiteit van Oxford en geproduceerd door farmaceut AstraZeneca, en het vaccin van de Duits-Amerikaanse combinatie van ontwikkelaar BioNTech en producent Pfizer.

"Die twee worden voor de Europese markt in een versnelde procedure beoordeeld," zegt Ton de Boer, voorzitter van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG). Onder de vlag van het Europees Geneesmiddelen Agentschap (EMA) werkt Nederland samen met 26 andere

landen. Nederland heeft een voorschat van meer dan 50 miljoen doses genomen op zes kandidaat-vaccins: het Oxfordvaccin (11,7 miljoen), BioNTech/Pfizer (7,8), Curevac (8,8), Moderna (3,1), Sanofi/GSK (11,7) en Johnson & Johnson (7,8). Het is een schot met hagel. Begrijpelijk, want doorgaans halen veel vaccins de eindstreep niet. "Zo'n 95 procent van alle vaccins mislukt – niet omdat ze niet effectief zijn, maar omdat ze niet veilig zijn; er zijn te veel bijwerkingen," zei viroloog-epidemioloog Jaap Goudsmit eerder. Toch is de verwachting dat de ongekennde krachtsinspanning die nu gaande is, enkele vaccins oplevert.

2. Hoe snel kunnen de vaccins er zijn?

Marcel Levi verwacht rond half december het Oxfordvaccin, zei hij vorig weekend in *Buitenhof*. Levi is bestuurder van zeventien Londense ziekenhuizen die betrokken zijn bij de studie.

Zelf is hij proefpersoon, en hij zit naar eigen zeggen dicht bij het vuur. Ook het middel van BioNTech/Pfizer zou nog voor het einde van het jaar beschikbaar kunnen zijn.

Ton de Boer (CBG) is voorzichtiger. "Het hangt af van de onderzoeksresultaten onder de tienduizenden proefpersonen. Mogelijk hebben wij extra vragen en duurt het weken of maanden voor we bevredigende antwoorden krijgen. Misschien komen onverwachte bijwerkingen aan het licht of komt er geen coronavaccin. Ook bij hiv is het niet gelukt."

De andere vier vaccins die Nederland heeft gereserveerd, worden in de eerste helft van volgend jaar verwacht. Het vaccin van Johnson & Johnson is deels ontwikkeld bij de Leidse producent Janssen. Het voordeel daarvan is dat eenmalig vaccineren voldoende lijkt. De andere vereisen twee shots, wat meer kosten en tijd vergt. Of het nu 2020 of 2021 wordt: de snelheid is ongekennd. Bij andere vaccins zijn trajecten van vijf tot vijftien jaar heel gebruikelijk.

3. Hoe effectief zal het coronavaccin zijn?

Heel effectief, verwacht Levi. Hij roemt de vorming van antistoffen van het Oxfordvaccin in eerdere studies. Ook de T-celrespons is in orde,

aldus Levi. Dat duidt erop dat het lichaamseigen immuunsysteem de bestrijding van het coronavirus opslaat in het geheugen. Arts-microbioloog Marc Bonten (UMC Utrecht) is somberder. In NRC stelde het OMT-lid deze week dat een coronavaccin gemiddeld bij 1 op de 2 effectief zal zijn; veel te weinig om in kwetsbare groepen veel ziekenhuisopnamen en sterfgevallen te voorkomen, aldus Bonten.

Hij krijgt bijval van Dick Bijl, oud-huisarts, epidemioloog en schrijver van *Het Pillenprobleem en Griep*. "Je kunt in enkele maanden simpelweg niet goed onderzoeken hoe het vaccin zich gedraagt bij bijvoorbeeld ouderen of mensen met onderliggende aandoeningen. Mede daarom kom je niet tot effectiviteitscijfers van 80 of 90 procent, zoals bij kinderziektenvaccins. Als vaccinatie leidt tot immuniteit, is de vraag voor hoe lang. Het is een glazenbolexperiment."

Ook veldepidemioloog-microbioloog Amrish Baidjoe – verbonden aan de London School of Hygiene and Tropical Medicine en crisismanager bij het internationale Rode Kruis – verwacht niet dat de eerste vaccins de *silver bullet* zijn. "We gaan niet meteen terug naar precorona, we zullen maatregelen nodig blijven hebben."

4. Moeten we niet vrezen voor onvoorziene bijwerkingen?

Als de bijwerkingen zwaarder wegen dan de effectiviteit, verschijnt een vaccin simpelweg niet op de markt, zegt CBG-voorzitter De Boer. De mondiale schreeuw om hulp in de coronacrisis leidt niet tot een andere beoordeling, verzekert hij. "De beoordeling is sneller, niet anders of lichter."

